

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

Brussel, 27.01.2005
COM(2005)14 definitief

**MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN DE RAAD, HET EUROPEES
PARLEMENT, HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ EN HET
COMITÉ VAN DE REGIO'S**

Ontwerp gezamenlijk verslag over sociale bescherming en sociale integratie

{SEC(2005)69}

INHOUDSOPGAVE

Inleiding.....	3
1. Sociale bescherming en sociale integratie: inspelen op veranderingen.....	3
2. Sociale integratie bevorderen.....	4
3. Pensioenen en actief ouder worden	8
4. Belangrijkste beleidsadviezen	9

INLEIDING

De strategie van Lissabon beoogt een model van duurzame ontwikkeling voor de Unie te bevorderen dat de levensstandaard van alle Europese burgers verhoogt door economische groei te combineren met bijzondere aandacht voor sociale samenhang en milieubehoud. De strategie benadrukt dat de coördinatiemechanismen op EU-vlak moeten worden verbeterd met het oog op consistente en elkaar wederzijds versterkende economische, sociale en werkgelegenheidsmaatregelen.

Terwijl een krachtige economische en werkgelegenheids groei onontbeerlijk is voor de duurzaamheid van de socialebeschermingsstelsels, is het voor de bevordering van de groei essentieel dat de sociale samenhang wordt versterkt en naar doeltreffende onderwijs- en opleidingsstelsels wordt gestreefd. Dit eerste gezamenlijke verslag over sociale bescherming en sociale integratie pleit in deze context voor de modernisering van de socialebeschermingsstelsels via resolute en geloofwaardige hervormingsstrategieën.

Sociale integratie en de nationale strategieën ter bestrijding van armoede en sociale uitsluiting krijgen veel aandacht in dit verslag, dat put uit twee rondes van de OMC over sociale integratie op EU15-niveau, plus de succesvolle uitbreiding ervan tot de tien nieuwe lidstaten in 2004. Er wordt ook aandacht aan pensioenen geschonken, zij het in mindere mate. De belangrijkste informatiebron is het gezamenlijk verslag inzake toereikende en betaalbare pensioenen uit 2003. Recenter werk van het Comité voor sociale bescherming biedt aanvullend materiaal, samen met de resultaten van de aan de toetreding voorafgegangene bilaterale uitwisselingen tussen de Europese Commissie en de nieuwe lidstaten.

Dit gezamenlijk verslag vult het gezamenlijk werkgelegenheidsverslag en het uitvoeringsverslag van de GREB aan en biedt een evenwichtig en geïntegreerd overzicht van de belangrijkste problemen die de lidstaten moeten aanpakken om de ambitieuze doelstellingen van Lissabon te kunnen halen. Het herhaalt de aanbevelingen van de groep onafhankelijke deskundigen (de groep van Wim Kok), namelijk dat meer aandacht aan de uitvoering van de doelstellingen van Lissabon moeten worden geschonken en dat er op alle niveaus behoefte is aan meer politiek engagement.

1. SOCIALE BESCHERMING EN SOCIALE INTEGRATIE: INSPELEN OP VERANDERINGEN

Een hoog niveau van sociale bescherming biedt samenlevingen de mogelijkheid om tegenspoed het hoofd te bieden en de zwaarste en meest onmenselijke vormen van armoede uit te roeien en te voorkomen. Degelijke socialebeschermingsstelsels dragen ook bij tot de economische ontwikkeling door een gunstig klimaat voor economische groei te scheppen waarin burgers en bedrijven met vertrouwen consumeren en investeren. Ze vergemakkelijken structurele veranderingen door werknemers tegen de gevolgen van herstructureringen te beschermen. Ze stabiliseren ook de totale vraag doorheen economische cycli en scheppen gunstige voorwaarden voor herstel.

Om hun cruciale economische en maatschappelijke rol in Europa te kunnen spelen moeten de socialebeschermingsstelsels inspelen op bredere sociale trends. Het complexe geheel van demografische, economische en maatschappelijke factoren achter de structurele veranderingen in de EU heeft de socialebeschermingsstelsels onder druk gezet om zich aan te passen en modernisering door te voeren.

Ingrijpende verschuivingen in de leeftijdsstructuur van de bevolking zullen belangrijke gevolgen hebben voor alle aspecten van het sociale beleid. Door de daling van de bevolking in de leeftijdsgroep van 0 tot 14 jaar is het belangrijk een kindvriendelijke omgeving te creëren (inclusief adequate steun voor vroegtijdige ontwikkeling en basiseducatie). De daling van de bevolking in de leeftijdsgroep van 15 tot 29 jaar vergroot het belang van maatregelen om de overgang van school naar werk zo efficiënt mogelijk te maken. De snelle groei van de bevolking in de leeftijdsgroep van 50 tot 64 jaar doet het belang van actief ouder worden aanzienlijk toenemen. Door de stijging van het aantal 65-plussers is er dringend behoefte aan maatregelen om toereikende pensioenen betaalbaar te maken. De stijging van het aantal 80-plussers zal er ten slotte toe leiden dat de behoefte aan gezondheidszorg voor ouderen en langdurige verzorging geleidelijk zal toenemen.

Een hogere netto-immigratie kan het gebrek aan evenwicht als gevolg van deze demografische veranderingen helpen opvangen door tekorten op de arbeidsmarkt te compenseren en – in de context van de pensioenhervormingen – de betaalbaarheid van de pensioenstelsels te vergroten. Het is daartoe echter van cruciaal belang dat de samenleving de nodige voorwaarden voor de integratie van immigranten op de officiële arbeidsmarkt schept, interculturele spanningen leert beheersen en de hinderpalen voor de economische en sociale integratie van immigranten uit de weg ruimt¹.

De demografische veranderingen worden nog versterkt door ruimere veranderingen op het gebied van culturele waarden, sociale relaties, gezinsorganisatie en de aard van het arbeidsproces.

De sociale eisen zijn complexer en gevarieerder geworden en de zorg om de kwaliteit van het leven en het evenwicht tussen arbeid en vrije tijd is toegenomen. Individuele keuzen zijn belangrijker geworden. De diversiteit heeft een belangrijke etnische dimensie, vooral in de grote stedelijke centra. Het stijgende aandeel van vrouwen in de beroepsbevolking heeft tot nieuwe sociale eisen geleid (bijvoorbeeld met betrekking tot de zorg voor kinderen, ouderen en afhankelijke personen) en de traditionele verdeling van de gezinstaken op een nieuwe leest geschoeid. Er hebben zich opmerkelijke veranderingen in de gezinsstructuren voorgedaan (reductie van de gezinsgrootte, toenemende verscheidenheid van gezinsstructuren) als gevolg van het feit dat minder mensen een relatie aangaan en meer gezinnen uiteenvallen. Hierdoor zijn meer mensen afhankelijk van alternatieve vormen van hulp. Ten slotte is ook de werkomgeving veel onstabiel en heterogener geworden. De toenemende vraag naar hooggeschoolde werknemers coëxisteert met het scheppen van talrijke banen met een lage productiviteit.

De socialebeschermingsstelsels moeten zich in deze veranderende context zo ontwikkelen dat ze op de toekomstige economische en sociale behoeften kunnen inspelen. Beleidsmaatregelen ter bevordering van sociale integratie zijn bijvoorbeeld niet alleen belangrijk om armoede te voorkomen en te bestrijden, maar kunnen ook bijdragen aan de groei van het arbeidsaanbod door de arbeidscapaciteit van mensen te ontwikkelen en oordeelkundig gebruik te maken van het beginsel "werk lonend maken". Hervormingen met het oog op betaalbare en toereikende pensioenen moeten werknemers ertoe aanzetten langer actief te blijven en werkgevers stimuleren om oudere werknemers in dienst te

¹ De Commissie heeft op 11 januari 2005 een groenboek goedgekeurd over het beheer van de economische migratie: een EU-aanpak (COM(2004) 881), waarin de aandacht wordt toegespitst op de procedures die noodzakelijk zijn om economische migranten legaal toe te laten en arbeids- en verblijfsvergunningen uit te reiken.

nemen en te houden. Een toegankelijke, hoogwaardige en duurzame gezondheidszorg is van cruciaal belang in de strijd tegen ziekte en sociale uitsluiting en staat borg voor een productieve beroepsbevolking.

2. SOCIALE INTEGRATIE BEVORDEREN

2.1. De situatie op het punt van sociale integratie in de 25 lidstaten

De strijd tegen armoede en sociale uitsluiting blijft een belangrijke uitdaging voor de Europese Unie en de lidstaten. Het aantal slachtoffers van armoede en sociale uitsluiting in de Unie is bijzonder significant: in 2002 vormde armoede een bedreiging voor meer dan 68 miljoen mensen (15% van de EU-bevolking). De cijfers variëren van 10% of minder in Tsjechië, Zweden, Denemarken, Hongarije en Slovenië tot 20% of meer in Ierland, Slowakije, Griekenland en Portugal.

Werklozen, eenoudergezinnen (vooral met een vrouw als gezinshoofd), alleenstaande ouderen (vooral vrouwen) en gezinnen met verschillende afhankelijke personen lopen aanzienlijk meer gevaar om het slachtoffer van armoede te worden. Kinderen worden geconfronteerd met hogere niveaus van armoede: kinderen die in armoede opgroeien, zijn meestal minder gezond, doen het op school minder goed en lopen meer gevaar om later werkloos te worden of antisociaal gedrag te vertonen. Uit bewijsmateriaal blijkt ook dat er een verband bestaat tussen milieuverontreiniging en sociale misère.

De cijfers over het armoederisico laten een onvolledig beeld zien. Recente gegevens illustreren de mate van materiële misère vooral in landen met aanzienlijk lagere niveaus van de nationale armoededrempel.

Armoede en materiële misère worden vaak nog verergerd door het onvermogen om ten volle aan het maatschappelijke leven deel te nemen als gevolg van een ontoereikende toegang tot werkgelegenheid, onderwijs, opleidingen, huisvesting, vervoer en gezondheidszorg.

Werkgelegenheid is van cruciaal belang voor sociale integratie, niet alleen omdat werk een inkomen oplevert, maar ook omdat het de sociale participatie en de persoonlijke ontwikkeling kan bevorderen en een adequate levensstandaard op latere leeftijd helpt handhaven via de opbouw van pensioenrechten. Werklozen die werk vinden, lopen veel minder gevaar het slachtoffer van armoede te worden. Het welzijn van werklozen en inactieven in de werkende leeftijd loopt bijzonder veel gevaar in een gezin zonder inkomen uit arbeid.

Er zijn nog steeds geen statistische EU-gegevens over armoede en sociale uitsluiting beschikbaar voor een aantal van de meest kwetsbare groepen. In de NAP's/integratie wordt beklemtoond dat immigranten, etnische minderheden, de Roma, gehandicapten, daklozen, slachtoffers van mensenhandel, mensen in (of pas uit) verzorgingsinstellingen en zelfvoorzienende landbouwers heel specifieke risico's lopen. Belangrijk is ook de concentratie van ongunstige factoren in bepaalde gemeenschappen en geografische (zowel stedelijke als rurale) gebieden, waar mensen vaak van generatie op generatie het slachtoffer zijn van diepverankerde vormen van uitsluiting.

Tijdens de jaren vlak vóór de ontwikkeling van de nieuwe strategie is de relatieve armoede gedaald: in 1995 bedroeg het EU-gemiddelde (15 lidstaten) 18%, in 2000 was het percentage gedaald tot 15%. De daling kan in grote mate worden toegeschreven aan de belangrijke verbetering van de situatie op de arbeidsmarkt. Het gevaar bestaat dat meer

mensen het slachtoffer van armoede en sociale uitsluiting worden als gevolg van de recente vertraging van de economische groei en de daarmee gepaard gaande stijging van de werkloosheid en de afname van het arbeidsaanbod. Bovendien dreigt de situatie van de huidige slachtoffers nog te verslechteren.

De problemen zijn zelfs nog groter in veel van de nieuwe lidstaten, waar de snelle economische groei steunt op omvangrijke herstructureringen van de industrie en de landbouw. Als deze herstructureringen niet gepaard gaan met passende maatregelen ter bevordering van de sociale integratie, kunnen ze ertoe leiden dat meer mensen het slachtoffer van armoede worden.

2.2. De belangrijkste beleidsprioriteiten

Dankzij het proces ter bevordering van de sociale integratie bestaat er meer duidelijkheid over de belangrijkste beleidsprioriteiten van de lidstaten ter bestrijding van armoede en sociale uitsluiting. *Zeven belangrijke beleidsprioriteiten* vallen in heel de Unie op:

1. *De arbeidsparticipatie aanzwengelen:* Volgens de meeste lidstaten is dit de belangrijkste prioriteit, wat zich vertaalt in de uitbreiding van actieve arbeidsmarktbeleidsmaatregelen en inspanningen om sociale bescherming, levenslang leren en arbeidsmarkthervormingen beter op elkaar af te stemmen zodat ze elkaar wederzijds versterken.
2. *De socialebeschermingsstelsels moderniseren:* Dit betekent dat duurzame en voor iedereen toereikende en toegankelijke socialebeschermingsstelsels worden gewaarborgd en dat uitkeringen voor werkbekwame personen doeltreffende arbeidsstimulansen en voldoende zekerheid bieden om mensen de kans te geven zich aan veranderingen aan te passen.
3. *Problemen op het gebied van onderwijs en opleidingen aanpakken:* De klemtoon ligt op maatregelen om vroegtijdig schoolverlaten te voorkomen, de overgang van school naar werk te vergemakkelijken (vooral voor schoolverlaters met weinig kwalificaties), de toegang tot onderwijs en opleidingen voor achtergestelde groepen te verbeteren, achtergestelde groepen in het mainstreamonderwijs te integreren en levenslang leren (met inbegrip van e-learning) voor iedereen te bevorderen. Veel lidstaten erkennen dat meer en doeltreffender in menselijk kapitaal van alle leeftijden moet worden geïnvesteerd.
4. *Kinderarmoede uit de wereld helpen:* Is essentieel om te voorkomen dat armoede van de ene generatie op de andere wordt overgedragen. Er wordt bijzondere aandacht geschonken aan vroegtijdige maatregelen en vroegtijdige educatie ten behoeve van achtergestelde kinderen en aan meer inkomenssteun en bijstand voor gezinnen met kinderen. Verschillende landen hechten ook steeds meer belang aan maatregelen ter bevordering van de rechten van het kind als basis voor de ontwikkeling van het beleid.
5. *Voor behoorlijke huisvesting zorgen:* In sommige lidstaten wordt aandacht geschonken aan de verbetering van de huisvestingsnormen, in andere worden maatregelen genomen om het tekort aan sociale huisvesting voor kwetsbare

groepen te verhelpen. Verschillende lidstaten ontwikkelen meer geïntegreerde methoden om het daklozenprobleem aan te pakken.

6. *De toegang tot hoogwaardige diensten verbeteren:* Dit betekent dat de toegang tot gezondheidszorg, langdurige zorgverlening, sociale diensten en vervoer wordt vergemakkelijkt, de plaatselijke leefwereld wordt verbeterd en in adequate infrastructuur wordt geïnvesteerd. Belangrijk is ook dat iedereen de mogelijkheden van nieuwe en toegankelijke informatie- en communicatietechnologieën kan benutten en niemand van het gebruik van e-toepassingen wordt uitgesloten.
7. *Een einde aan discriminatie maken en de integratie van etnische minderheden en immigranten bevorderen:* De bestrijding van hoge niveaus van uitsluiting van specifieke groepen (vooral de Roma) omvat een melange van maatregelen: de toegang tot de belangrijkste diensten en mogelijkheden wordt verbeterd, de wetgeving ter bestrijding van discriminatie wordt toegepast en er worden doelgerichte methoden ontwikkeld om specifieke problemen aan te pakken.

Om deze prioriteiten te verwezenlijken moeten de lidstaten op plaatselijk en regionaal vlak (en vooral in stedelijke en rurale gemeenschappen die met diverse problemen geconfronteerd worden) geïntegreerde en gecoördineerde strategieën ontwikkelen. Deze strategieën moeten het beleid aan de plaatselijke omstandigheden aanpassen en alle relevante actoren bij de problematiek betrekken. Belangrijk is ook dat de genderdimensie in alle prioriteiten wordt geïntegreerd met het oog op de bevordering van de gelijkheid van mannen en vrouwen.

2.3. Het proces ter bevordering van de sociale integratie versterken

Uit de ontwikkeling en de uitvoering van NAP's/integratie door alle lidstaten blijkt duidelijk dat de lidstaten voornemens zijn meer inspanningen te leveren in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting. Vooral het sterke politieke engagement van de nieuwe lidstaten (EU10) heeft het proces nieuwe impulsen gegeven en benadrukt – meer in het algemeen – het belang van de OCM.

De benadering van de lidstaten vertoont grote verschillen afhankelijk van de uitgangssituatie, het welvaartsstelsel en de ervaring met het ontwikkelen van strategieën ter bestrijding van armoede. De meeste lidstaten hebben een allesomvattende methode ter bestrijding van armoede en uitsluiting ontwikkeld, die een groot aantal beleidsgebieden omvat. Institutionele maatregelen om sociale integratie in de nationale beleidsvorming te mainstreamen worden versterkt. Er wordt meer aandacht geschonken aan de coördinatie van verschillende ministeries en bestuursniveaus met het oog op een meer geïntegreerde respons. Er worden ten slotte ook meer inspanningen geleverd om de belangrijkste betrokkenen (sociale partners, ngo's en ondernemingen) bij de problematiek te betrekken.

Alles bij elkaar genomen heeft de OCM over sociale integratie tot dusver een waardevolle bijdrage en een degelijke basis voor verdere acties geleverd. Het communautaire actieprogramma inzake sociale uitsluiting heeft in dit verband een aanzienlijke bijdrage geleverd door steun te verlenen aan studies, collegiale toetsingen, transnationale uitwisselingsprojecten en netwerken in de EU. Het is echter duidelijk dat de algemene doelstelling van het proces ter bevordering van de sociale integratie (namelijk uiterlijk 2010 een beslissende bijdrage leveren aan de uitroeiing van de armoede) alleen kan

worden verwezenlijkt, als op nationaal en EU-niveau veel meer wordt gedaan. In dit verband moeten de lidstaten:

- *de banden met het economisch en werkgelegenheidsbeleid aanhalen:* Deze banden moeten worden versterkt, vooral door voor meer transparantie te zorgen over de begrotingsmiddelen die voor de verwezenlijking van de doelstellingen van de NAP's/integratie vereist zijn, en over de wijze waarop de structuurfondsen worden gebruikt om de sociale integratie te bevorderen.
- *de uitvoeringscapaciteit versterken:* Het is onder meer zaak de administratieve en institutionele capaciteit te versterken (met inbegrip van de socialebeschermingsstelsels, de sociale diensten en de instrumenten ter evaluatie van gendermainstreaming), de coördinatie tussen verschillende bestuursniveaus (nationaal, regionaal en plaatselijk) te verbeteren en de mechanismen om de betrokken partijen bij de problematiek te betrekken te verbeteren.
- *zich op de belangrijkste thema's concentreren en ambitieuzere doelstellingen vaststellen.* Het proces zou aanzienlijk worden versterkt als de lidstaten duidelijk maakten welke thema's voor hen essentieel zijn en als ze voor elk thema gekwantificeerde doelstellingen vaststelden. Het zou dan mogelijk zijn om de geboekte vooruitgang te volgen en er verslag over uit te brengen. Lidstaten die op bepaalde gebieden achterblijven bij de andere lidstaten, kunnen de prestaties van de best presterende lidstaten dan als benchmark gebruiken.
- *het toezicht op en de evaluatie van het beleid versterken:* Het is met het oog op betere resultaten belangrijk dat de effecten van het beleid nauwgezet worden gecontroleerd en geëvalueerd, alle betrokken partijen (inclusief de sociale partners) bij de problematiek worden betrokken en voor bruikbaarere en relevantere informatie wordt gezorgd.

Op EU-niveau moeten de Commissie en de Raad:

- *de doelstellingen inzake sociale integratie in alle EU-beleidsmaatregelen steviger verankeren:* Het is zaak bij de ontwikkeling en de uitvoering van EU-beleidsmaatregelen rekening te houden met het thema sociale integratie, zodat deze maatregelen de nationale inspanningen ter bevordering van sociale integratie kunnen ondersteunen. Dit proces zal worden bevorderd door de OCM uit te breiden tot gezondheidszorg en langdurige zorgverlening met het oog op toegankelijke, hoogwaardige en duurzame stelsels.
- *meer gebruikmaken van de mogelijkheden van de OCM om resultaten te genereren:* Om voor de lidstaten nuttig te zijn bij de beleidsvorming moet de uitwisseling van goede praktijken worden aangevuld met een transparante identificatie van goede en slechte praktijken. De gemeenschappelijke indicatoren moeten in dit verband een cruciale rol spelen.
- *ervoor zorgen dat de structuurfondsen een cruciale rol blijven spelen bij de bevordering van sociale integratie:* De potentiële bijdrage van de structuurfondsen (vooral het ESF) aan de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting moet worden vergroot en ten volle benut. Bij de bespreking van de nieuwe financiële vooruitzichten voor 2007-2013 moet met deze cruciale rol rekening worden gehouden.
- *verder gemeenschappelijke indicatoren ontwikkelen en de informatiebronnen versterken:* Ondanks de verbetering van de indicatoren en de onderliggende

statistische capaciteit (met name door het opstarten van EU-SILC) worden vergelijkende analyses nog steeds belemmerd door een gebrek aan bruikbare en relevante gegevens. Het is vooral zaak een beter beeld te krijgen van de multidimensionale aard van sociale uitsluiting en armoede.

3. PENSIOENEN EN ACTIEF OUDER WORDEN

3.1. Het probleem van de betaalbaarheid en de toereikendheid van de pensioenstelsels

De lidstaten zijn zich allang bewust van de gevolgen van de demografische vergrijzing voor hun repartitiepensioenstelsels (pay-as-you-go pension systems), maar ze beseffen nu ook dat de vergrijzing problemen oplevert voor de op kapitaaldekking gebaseerde stelsels. Bijgevolg is er behoefte aan geloofwaardige hervormingen om toereikende en betaalbare uitkeringen in de toekomst te waarborgen. In het kader van de strategie van Lissabon is de OCM over pensioenen ontwikkeld met het oog op hervormingen rond drie belangrijke gemeenschappelijke doelstellingen: toereikendheid, betaalbaarheid en modernisering met het oog op maatschappelijke veranderingen.

Uit het eerste gezamenlijke verslag inzake toereikende en betaalbare pensioenen is gebleken dat de meeste EU15-lidstaten al aanzienlijke vooruitgang hebben geboekt om de overheidsuitgaven voor pensioenen in de toekomst te beteugelen. Sindsdien heeft een aantal lidstaten nieuwe hervormingen doorgevoerd. Bij de volgende ronde van nationale strategieverlagen zal de geboekte vooruitgang opnieuw geëvalueerd worden (inclusief in de EU10-lidstaten).

In het gezamenlijk verslag wordt beklemtoond dat betaalbaarheid en toereikendheid onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. De pensioenstelsels kunnen in de toekomst alleen toereikende pensioenen (blijven) waarborgen als ze betaalbaar zijn en aangepast aan de veranderende maatschappelijke context. Omgekeerd leiden pensioenstelsels die de gepensioneerden geen toereikend inkomen waarborgen, tot extra kosten (bijvoorbeeld hogere uitgaven voor sociale bijstand). Het is daarom zaak voor betaalbare pensioenstelsels te zorgen zonder de toereikendheid van de pensioenen in het gedrang te brengen.

In het gezamenlijk verslag wordt opgemerkt dat vele hervormingen ter beteugeling van toekomstige uitgavenstijgingen ook maatregelen omvatten om armoede te voorkomen door de minimuminkomengaranties voor ouderen te versterken. Sommige hervormingen zullen leiden tot aanzienlijke dalingen van de vervangingspercentages uit wettelijke pensioenstelsels, wat in de toekomst alleen dan tot ernstige toereikendheidsproblemen kan leiden als de lidstaten verzuimen mensen te stimuleren later met pensioen te gaan en ze aanvullende pensioenvoorzieningen niet toegankelijker maken.

3.2. Twee belangrijke beleidsreacties: langer werken en meer particuliere voorzieningen

De modernisering van de socialebeschermingsstelsels kan mensen ertoe aanzetten later met pensioen te gaan. Pensioenen mogen alleen vóór de normale pensioenleeftijd of vóór het einde van de normale carrière worden uitbetaald aan mensen die werkelijk niet in staat zijn te werken of die een actuariële reductie van hun pensioen aanvaarden. Tegelijkertijd moeten de pensioenstelsels in de mogelijkheid voorzien om hogere pensioenrechten op te

bouwen door langer te werken. De verhoging van de reële pensioenleeftijd is dus het belangrijkste middel om toereikende en betaalbare pensioenen te waarborgen.

Uit een studie van het CSB blijkt dat de belangrijkste pistes om de arbeidsmarkt vroegtijdig te verlaten – met name vervroegde pensioenen, werkloosheidsuitkeringen en invaliditeitstoelagen – momenteel in de meeste lidstaten kritisch worden onderzocht. Tegelijkertijd worden meer mogelijkheden aan gepensioneerden geboden om hun inkomen te verhogen: er worden pensioenverhogingen toegekend aan wie later met pensioen gaat, en het wordt mogelijk een inkomen uit arbeid met een pensioen te combineren (geleidelijke pensionering of deeltijdarbeid na de pensionering). Er is echter in veel lidstaten nog ruimte voor hervormingen.

Het CSB onderzoekt ook de rol van particuliere pensioenvoorzieningen. De meeste lidstaten verwachten dat particuliere voorzieningen via beroeps- of persoonlijke stelsels in de toekomst een belangrijkere rol zullen spelen, hoewel overheidsstelsels in nagenoeg alle landen de belangrijkste bron van inkomsten voor gepensioneerden zullen blijven. Particuliere voorzieningen kunnen de complexiteit van de pensioenstelsels vergroten zowel wat het totaalbeeld betreft als op het niveau van de individuele personen. Bijgevolg is het zaak allesomvattende informatie- en monitoringsystemen te ontwikkelen die het verband verhelderen tussen particuliere voorzieningen en overheidsfinanciën (met name door de belastingheffing op particuliere stelsels), evenals de wisselwerking tussen particuliere pensioenuitkeringen en inkomensgaranties van de overheid voor gepensioneerden. Ook voor individuele personen is informatie bijzonder belangrijk: op grond van degelijke informatie kunnen ze moeilijke keuzen maken met langetermijngevolgen voor hun inkomens en levensstandaard.

3.3. De modernisering van de pensioenstelsels

Toereikende en billijke pensioenen voor iedereen kunnen alleen worden gewaarborgd als de pensioenstelsels aan de veranderende behoeften van de mensen worden aangepast. Er moet rekening worden gehouden met de grotere verscheidenheid van arbeidspatronen en het streven naar meer gelijkheid tussen mannen en vrouwen. Verder moet met het concept governance rekening worden gehouden (met name de noodzaak om hervormingen te baseren op degelijke informatie en een stevige consensus).

De modernisering van de pensioenstelsels en – meer algemeen – van de socialebeschermingsstelsels is ook van cruciaal belang om de doelstellingen van de strategie van Lissabon te verwezenlijken. Als gevolg van de vergrijzing van de bevolking moeten de traditionele levenscycluspatronen worden herzien, waarbij de grens tussen fasen (studeren, werken, voor een gezin zorgen) vervaagt. De socialebeschermingsystemen moeten op deze veranderingen inspelen en de mensen de kans geven en stimuleren om de mogelijkheden van een dynamische economie en arbeidsmarkt optimaal te benutten.

4. BELANGRIJKSTE BELEIDSADVIEZEN

- Een betere sociale bescherming is essentieel voor groei, werkgelegenheid en sociale samenhang. Bij de modernisering van de sociale bescherming is het van cruciaal belang de actieve levensfase te verlengen en de arbeidsparticipatie te verhogen. Omgekeerd zullen de socialebeschermingsstelsels het beheer van nieuwe risico's vergemakkelijken

door in te spelen op de veranderende behoeften van mensen doorheen de levenscyclus.

- Op EU-niveau zouden de geplande uitbreiding van de OCM tot gezondheidszorg en de stroomlijning van alle processen ter bevordering van de sociale bescherming en de sociale integratie in 2006 moeten worden benut om meer aandacht te schenken aan de uitvoering en de synergieën in het hele gebied. Daarbij moet het specifieke karakter van elk onderdeel (integratie, pensioenen, gezondheidszorg en langdurige verzorging) binnen de OCM voor sociale bescherming worden gerespecteerd.
- Wat de sociale integratie betreft, lijken de tot dusver geboekte resultaten erop te wijzen dat volharding en ambitie gerechtvaardigd zijn. Volharding is nodig omdat ook na 2010 de inspanningen gebundeld zullen moeten worden om de wortels van armoede en uitsluiting aan te pakken. Ambitie is er nodig omdat het proces van collectieve actie door alle betrokken partijen in de EU momenteel stevig verankerd is.
- Hoewel beleidsmaatregelen ter bevordering van sociale integratie moeten worden aangepast aan de verscheidenheid van problemen in de lidstaten, blijft een multidimensionale aanpak toch een prioriteit. Het tot dusver geleverde werk bevestigt de relevantie van verschillende beleidsprioriteiten. Door de aandacht op deze prioriteiten te concentreren kunnen een aantal van de meest dringende problemen worden aangepakt: de strijd tegen kinderarmoede, de ondersteuning van de verzorgingscapaciteit van gezinnen, de strijd tegen de ongelijkheid van mannen en vrouwen, de bestrijding van het probleem van de daklozen en nieuwe manieren om etnische minderheden en migranten te integreren.
- Het evaluatieproces in 2005 moet de aandacht op de resultaten toespitsen met het oog op de voorbereiding van een nieuwe cyclus van de OCM na 2006. De lidstaten en de Commissie moeten vooral nagaan hoe de doeltreffendheid van nationale strategieën kan worden vergroot door het gebruik van streefcijfers, benchmarks en indicatoren, nauwere banden met het economische en werkgelegenheidsbeleid, doeltreffende controles en evaluaties, en het gebruik van de structuurfondsen (met inbegrip van het Europees Sociaal Fonds). Ook moet opnieuw worden bekeken in hoeverre de nationale strategieën erin geslaagd zijn plaatselijke en regionale overheden, sociale partners en andere betrokken partijen bij de problematiek te betrekken en de aandacht voor het cruciale probleem van armoede en sociale uitsluiting aan te scherpen.
- Met het oog op de verwezenlijking van de doelstellingen van de strategie van Lissabon op het gebied van concurrentievermogen, werkgelegenheid en sociale integratie is het zaak mensen te stimuleren te gaan (of te blijven) werken, de inzetbaarheid te verhogen en de arbeidsparticipatie te vergroten. De strategie van Lissabon wordt in een uitgebreide Unie met enorme problemen geconfronteerd, gezien de situatie van diegenen die het meest van de arbeidsmarkt uitgesloten zijn. Op basis van de lessen die men getrokken heeft uit de OCM over integratie en de Europese werkgelegenheidsstrategie, moet de Commissie in 2005 de sociale partners, de lidstaten en alle betrokken partijen raadplegen over de vraag of en hoe verdere actie op EU-niveau moet worden ondernomen om deze problemen aan te pakken.

- Inzake pensioenen is het voor alle landen van de Europese Unie van cruciaal belang te voorkomen dat oudere werknemers de arbeidsmarkt verlaten. Aan deze kwestie moet prioriteit worden verleend bij de hervormingen met het oog op toereikende en betaalbare pensioenstelsels in de toekomst. Door de stijging van de levensverwachting moet de leeftijd waarop mensen de arbeidsmarkt verlaten, worden opgetrokken. Bijgevolg moeten maatregelen die mensen stimuleren om vroegtijdig met pensioen te gaan, geleidelijk worden opgeheven. De lidstaten moeten nagaan welke rol de socialebeschermingsstelsels kunnen spelen om de actieve levensfase te verlengen.